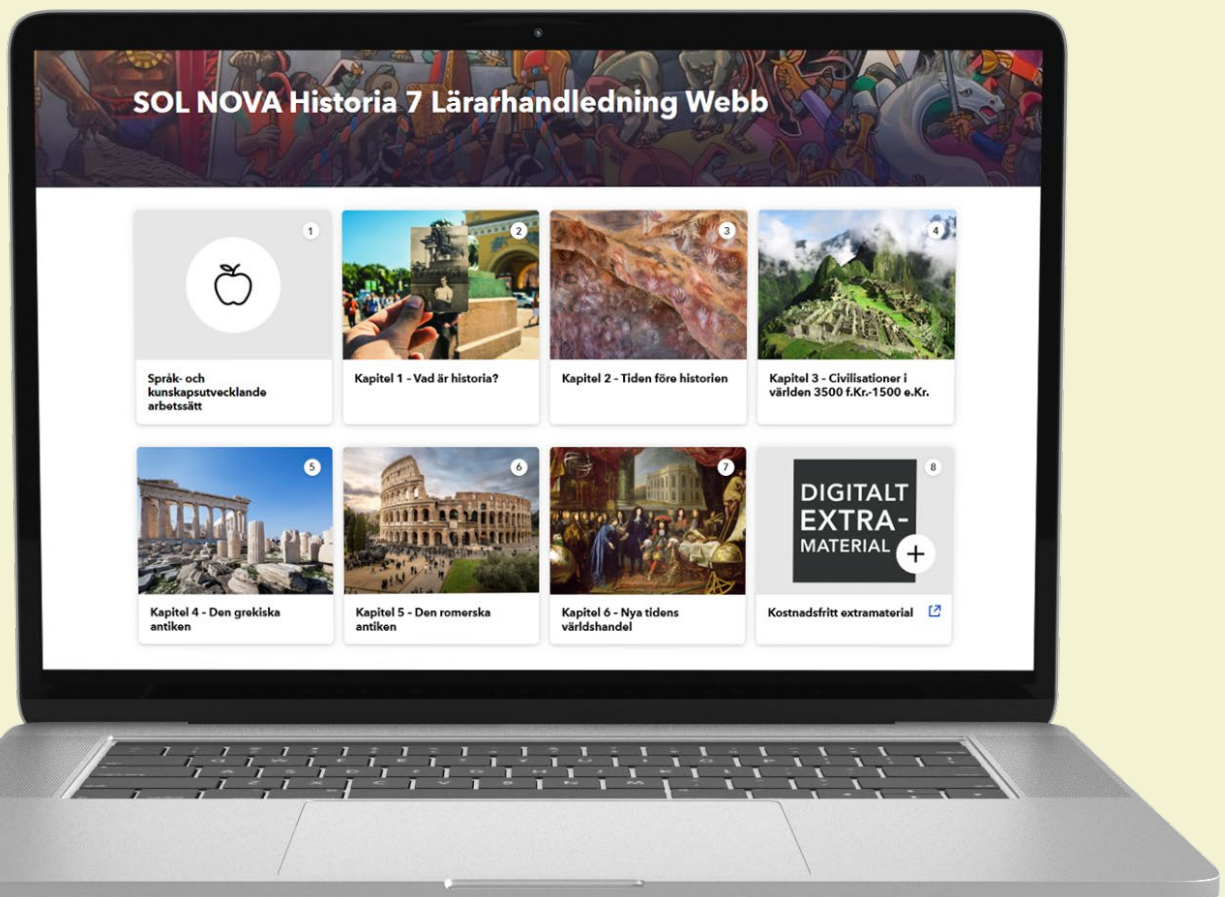

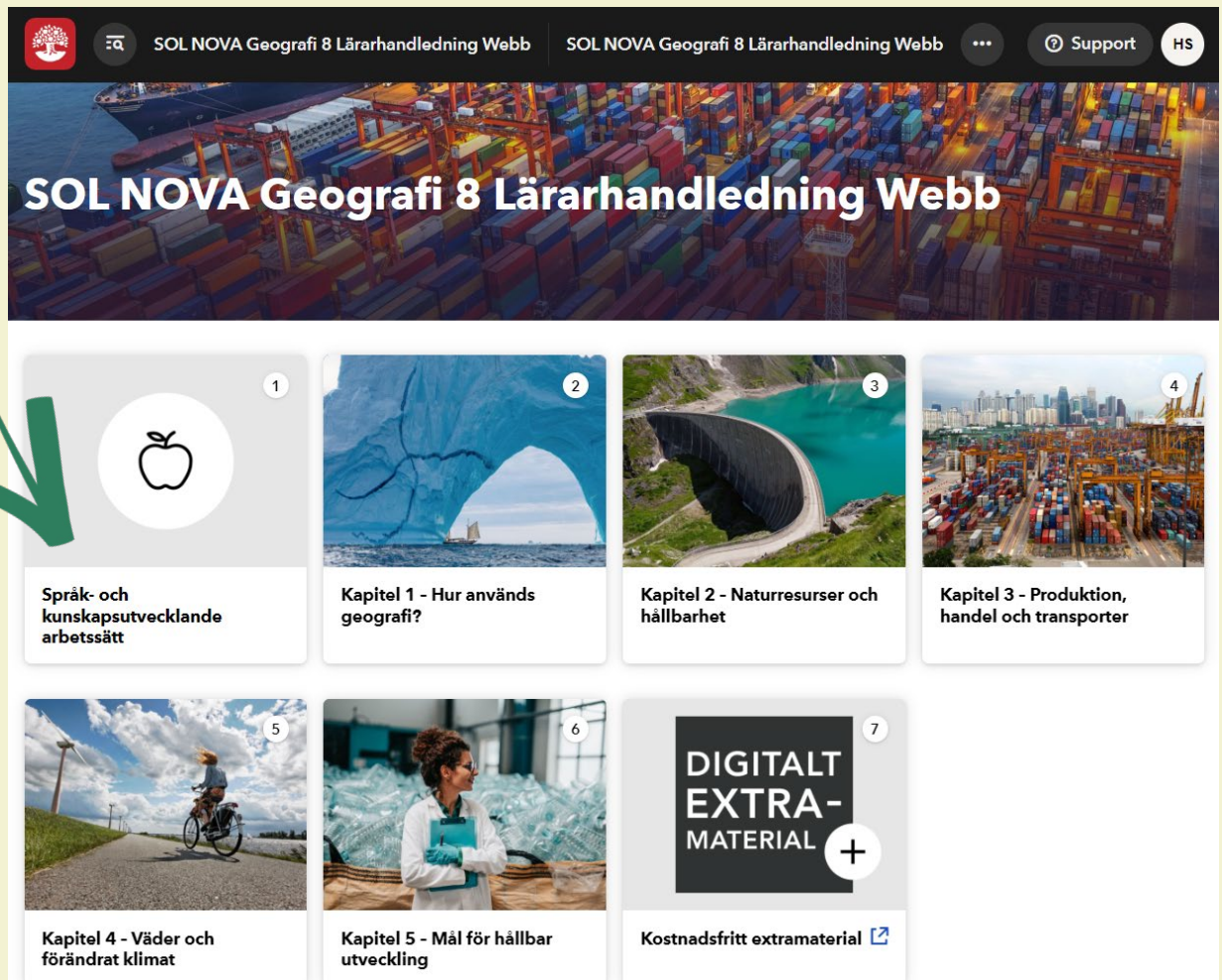
SOL NOVA

Lärarhandledningar

Stöttar dig att skapa interaktiva, engagerande SO-lektioner, där ni arbetar tillsammans i helklass.

Samtliga SOL NOVA lärarhandledningar innehåller **övningar och tips** på hur ni kan arbeta språk- och kunskapsutvecklande.

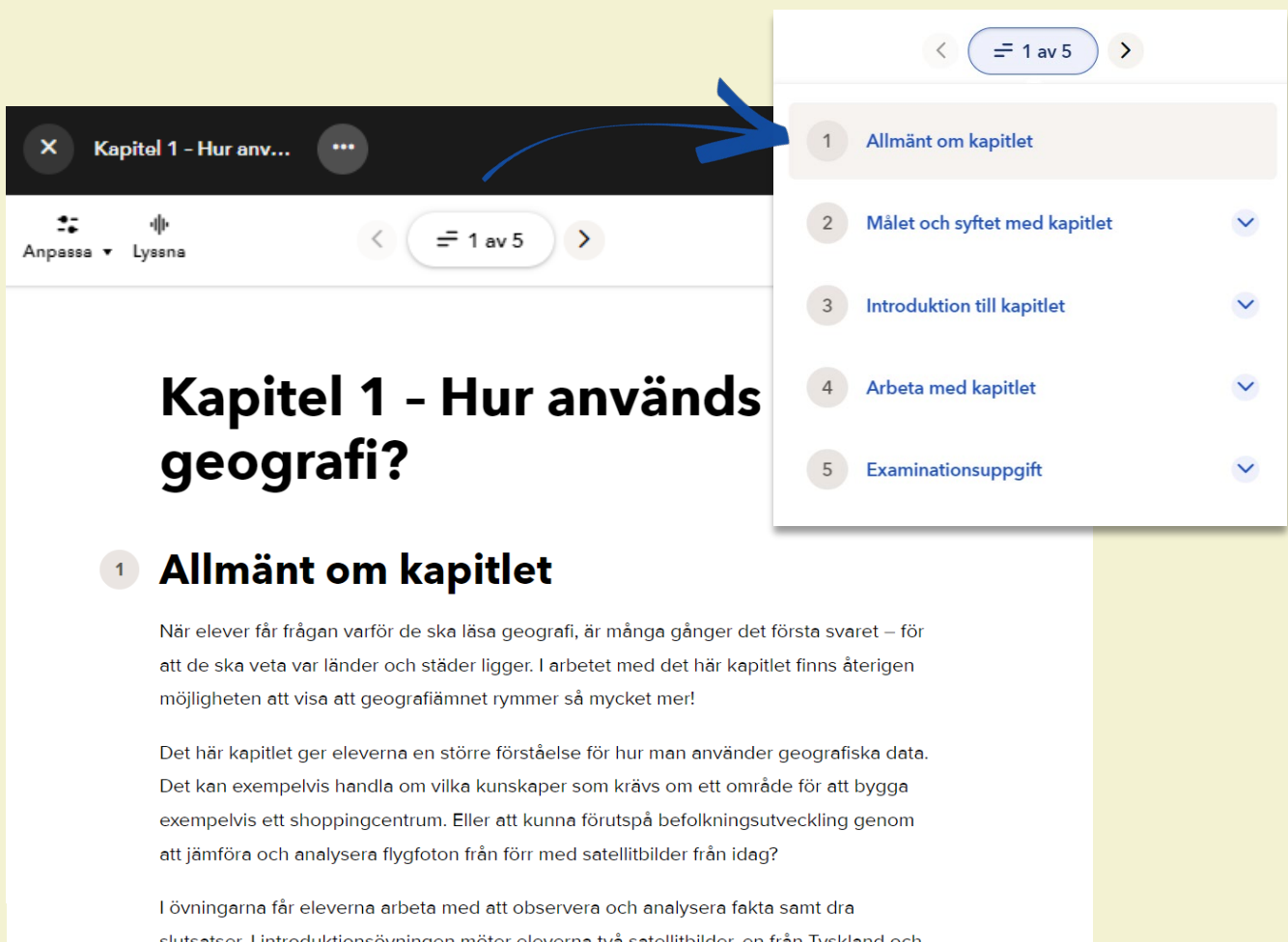
Här kan du läsa om:

- Vad kännetecknar ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt?
- Förslag på hur du kan introducera kapitlet
- Förslag på övningar att arbeta med kapitlet
- Alternativ examinationsuppgift

Alla **kapitel** i lärarhandledningarna till SOL NOVA innehåller:

1. Allmänt om kapitlet
2. Målet och syftet med kapitlet
3. Introduktion till kapitlet
4. Arbeta med kapitlet
5. Examinationsuppgift

Exempel på **Allmänt om kapitlet** Kapitel 1, SOL NOVA Geografi 8

The screenshot shows a digital learning interface. At the top, there is a navigation bar with a close button, the title 'Kapitel 1 - Hur anv...', and a menu icon. Below this is a secondary navigation bar with 'Anpassa' and 'Lyssna' options, and a page indicator '1 av 5'. The main content area displays the title 'Kapitel 1 - Hur används geografi?' and a section header '1 Allmänt om kapitlet'. To the right, a table of contents is visible, listing five items: '1 Allmänt om kapitlet', '2 Målet och syftet med kapitlet', '3 Introduktion till kapitlet', '4 Arbeta med kapitlet', and '5 Examinationsuppgift'. A blue arrow points from the first item in the table of contents to the first section in the main content area.

1 Allmänt om kapitlet

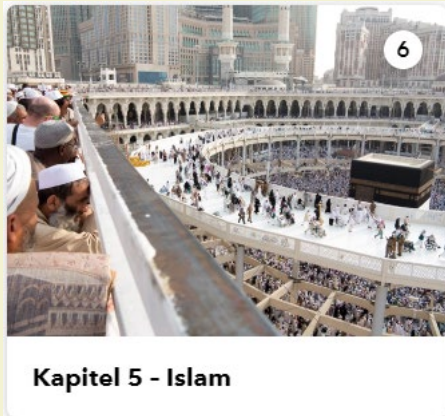
När elever får frågan varför de ska läsa geografi, är många gånger det första svaret – för att de ska veta var länder och städer ligger. I arbetet med det här kapitlet finns återigen möjligheten att visa att geografiämnet rymmer så mycket mer!

Det här kapitlet ger eleverna en större förståelse för hur man använder geografiska data. Det kan exempelvis handla om vilka kunskaper som krävs om ett område för att bygga exempelvis ett shoppingcentrum. Eller att kunna förutspå befolkningsutveckling genom att jämföra och analysera flygfoton från förr med satellitbilder från idag?

I övningarna får eleverna arbeta med att observera och analysera fakta samt dra slutsatser. I introduktionsövningen möter eleverna två satellitbilder, en från Tyskland och

Introduktion till kapitlet

Exempel 1: Introövning, SOL NOVA Religion 7

- 1 Allmänt om kapitlet
- 2 Målet och syftet med kapitlet
- 3 Introduktion till kapitlet
- Associationsövning - bildanalys
- 4 Arbeta med kapitlet
- 5 Examinationsuppgift

Associationsövning - bildanalys

Syfte: Få en uppfattning om elevernas förkunskaper och väcka intresse för ämnet.

Typ av övning: Bildanalys och samtal

Gruppstorlek: 1 person, 2 personer och storgrupp

Tid: cirka 60 minuter

Förmågor som tränas: Analysera, resonera och diskutera

Sidor i boken: 134–135 eller 138-139 i lärskurs-/stadieboken

Mekka i Saudiarabien. Pilgrimer vandrar runt Kaba och ber. Vad betyder det att gemensamt kunna samlas kring något?

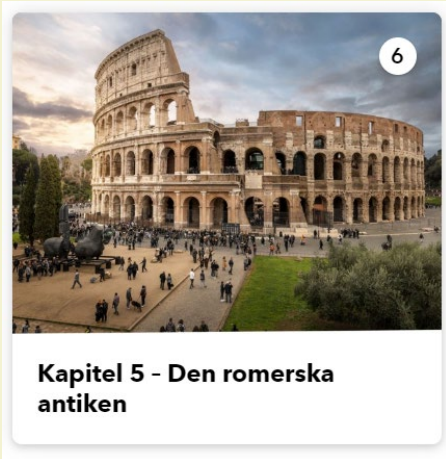
Låt eleverna titta på bilden över Mekka i Saudiarabien på sidan 134–135 i boken. Be eleverna att på egen hand fundera över dessa frågor och skriva ner sina svar under tiden de tittar på bilden.

1. Vad ser du på bilden?
2. Vad väcker bilden för tankar och associationer?
3. Är det något du vill berätta om som har anknytning till den här bilden?
4. Vilka ord och begrepp kan du koppla till bilden?

När eleverna har funderat och skrivit ner sina tankar under cirka 10 minuter ber du dem diskutera sina svar med sin bänkkompis. Slutligen lyfter ni frågorna tillsammans i helklass.

Introduktion till kapitlet

Exempel 2: Introövning, SOL NOVA Historia 7

- 1 Allmänt om kapitlet
- 2 Målet och syftet med kapitlet
- 3 **Introduktion till kapitlet**
- 4 Arbeta med kapitlet
- 5 Examinationsuppgift

3 Introduktion till kapitlet

Med hjälp av bilder och frågor som berör eleverna kan man skapa nyfikenhet för ämnet. Tanken med bilderna i den här uppgiften är att de ska kunna kopplas till vardagliga händelser som eleverna kan relatera till. Förhoppningsvis kommer arbetet med bilderna bidra till att eleverna upplever att avståndet mellan nu och då minskar - att insikten om att vi som lever nu och de som levde då trots allt är rätt lika varandra.

Syfte: Skapa nyfikenhet med hjälp av bilder från romarriket och frågor som berör eleverna

Typ av övning: Bildanalys

Gruppstorlek: Par, grupp på fyra elever samt helklass.

Tid: Cirka 30–40 minuter

Förmågor som tränas: Analysera, resonera, reflektera och jämföra.

Material: Arbetsblad 1 och 2

KAP 5 DEN ROMERSKA ANTIKEN

HISTORIA 7

Elevblad sid 1 (4)

Introövning del 1 - Den romerska antiken

I den här övningen kommer ni få möjlighet att analysera tre bilder på fornlämningar från det antika Rom.

Med hjälp av frågorna får ni möjlighet att analysera, resonera och reflektera över bilderna. Skriv ner svaren på frågorna.

Samtliga bilder: Shutterstock

Pdf med elevblad för utskrift

Arbeta med kapitlet

Exempel på typer av övningar

B) Händelseförloppet under första världskriget

I den här övningen kommer eleverna att arbeta med en struktur som går under namnet **hem-** och **expertgrupper**. Eleverna lär sig inte bara att inhämta, sammanfatta och förmedla sin kunskap utan också hur man på ett strukturerat och konstruktivt sätt fördelar arbetet i en grupp. Att förklara för någon annan vad man lärt sig bidrar till att eleverna befäster sina kunskaper. Dessutom skapar denna övning förutsättningar för ökad interaktion, eftersom eleverna arbetar i olika gruppkonstellationer.

C) Tankekarta med resonemangspilar

I denna uppgift ska eleverna använda begrepp och ta hjälp av resonemangspilar för att samtala om ämnesinnehållet, synliggöra samband och höra andra elever resonera kring ämnet. Denna övning lyfter processen - från flykt till uppehållstillstånd/avslag.

E) Bilduppgift

Den här övningen ger en möjlighet att lyfta en av bilderna i boken och bjuda in eleverna till förutsättningslösa samtal om symbolik och mening i bilder eller andra estetiska uttryck. Detta är något som lyfts i kursplanen. Bilden - *Yttersta domen* finns på .

C) Hållbara städer

I den här uppgiften kommer eleverna arbeta med en modell som går under namnet, T.H.I.E.V.E.S. Den är utarbetad av Suzanne Liff Manz, och är ett uppskattat verktyg för eleverna när de ska hämta information i en text och strukturera innehållet i en egen sammanfattning. Med hjälp av T.H.I.E.V.E.S. -tabellen får eleverna stöd och hjälp att förstå strukturen och innehållet i texten.

C) Ideologier och Sveriges största partier

Vilka ideologier kan kopplas till Sveriges största partier? Denna fråga ska eleverna arbeta med i det här kapitlet. Förutom de klassiska ideologierna: liberalism, konservatism och socialism som tas upp i läroboken, får eleverna analysera partierna genom att använda GAL-TAN skalan.

A) Läslogg - tankar och idéer

Att föra läslogg när man läser en text leder till en mer aktiv läsning. För att vi ska kunna formulera egna tankar om en text måste vi stanna upp och verkligen tänka efter vad vi läser.

I den här uppgiften kommer eleverna gruppvis föra läslogg utifrån avsnittet *Människans tankar och idéer*. Under tiden eleverna läser ska de skriva ner citat från läroboken som väcker deras tankar, funderingar, frågor och reaktioner. De skriver ner citaten tillsammans med sina reflektioner. Övningen avslutas med att eleverna i grupper resonerar om texten samt svarar på frågor kopplade till innehållet i det de har läst.

Arbeta med kapitlet

Exempel 1: Uppgift i SOL NOVA Samhälle 8

Kapitel 4 - EU - Europeiska unionen

- 1 Allmänt om kapitlet
- 2 Målet och syftet med kapitlet
- 3 Introduktion till kapitlet
- 4 **Arbeta med kapitlet**
 - A) Tankekarta - Vad gör EU?
 - B) Bild och tankekarta - Så styrs EU
 - C) Hem- och expertgrupper
 - D) Begreppsövning
- 5 Examinationsuppgift

Pdf med
elevblad
för utskrift

KAP 4 EU - EUROPEISKA UNIONEN

SAMHÄLLE 8

Elektad 1

C. Hem och expertgrupper

I den här övningen ska ni tillsammans skriva en sammanfattning av följande avsnitt i läroboken: *Lagstiftningen i EU*, *Påverka besluten i EU* samt *Utmaningar inom EU* som finns att läsa mer om på sidorna 124–131 eller 298–336 i SOL NOVA Samhälle 8/ studieboken.

I hemgruppen ansvarar ni för att fördjupa er i var sitt avsnitt.

1. Bestäm vem av er som tar ansvar för följande sidor:
Elev 1-Lagstiftningen i EU, sidorna 124–125 eller 298–299
Elev 2-Påverka besluten i EU, sidorna 128–129 eller 302–303
Elev 3-Utmaningar inom EU, sidorna 130–131 eller 304–305
2. När du fått ditt ansvarsområde /avsnitt i boken, ska du läsa dessa sidor och med egna ord skriva en sammanfattning av avsnittet.
3. Nästa steg är att ni samlas i era expertgrupper (eller tvångsgrupper); till exempel alla elev 1, elev 2 och elev 3 träffas i respektive grupper.
4. I expertgruppen ska ni berätta för varandra vad ni tycker är viktigast i texten. Har ni lyft samma saker eller upptäckt att ni har missat något? Här har ni möjlighet att lägga till eller ändra. Detsamma gör de andra expertgrupperna.
5. När alla expertgrupper delat med sig av vad de lärt sig, träffas alla i hemgruppen igen. Nu är det dags att redovisa om ert område till de andra i hemgruppen.
6. Slutligen ska ni i hemgruppen skriva en sammanfattning av samtliga avsnitt som alla är nöjda med.
7. Avsluta med att träffa en annan hemgrupp och redovisa era sammanfattningar för varandra.

Arbeta med kapitlet

Exempel 2: Uppgift i SOL NOVA Religion 9

Kapitel 3 - Etik och Moral

- 1 Allmänt om kapitlet
- 2 Målet och syftet med kapitlet
- 3 Introduktion till kapitlet
- 4 **Arbeta med kapitlet**

A) Skriv ett brev

B) Etiska modeller

C) Globala etiska frågor

D) Begreppskort

Begrepp att arbeta med i detta kapitel:

5 Examinationsuppgift

Pdf med
elevblad
för utskrift

KAP 3 ETIK OCH MORAL

NOVA RELIGION 9

Elevblad 1

C. Globala etiska frågor

Etiska dilemman kan vara sådant som rör dig som individ, din familj eller vårt samhälle. I den här övningen kommer du att arbeta med etiska frågor som berör alla på global nivå och som kräver att du stannar upp och tänker lite extra.

Gör så här:

1. Läs läroboken. Läs sidorna 88–97 i årskursboken eller 422–431 i studieboken på egen hand.
2. Välj en av följande globala frågeställningar. Ringa in eller skriv ned den du villjer på en post-it lapp och visa för din lärare.
 - a) Är alla människor lika värdefulla? (sidan 88 eller 422)
 - b) Har vi rätt att själva bestämma när vi vill dö? Har vi rätt att begå självmord eller få dödsbjud? (sidan 89 eller 423)
 - c) Har krigsbrottslingar som utsatt människor för grova övergrepp samma människovärde som andra? (sidan 89 eller 423)
 - d) Är det rätt att öppna en gruva som ger tillgång till metaller som behövs i exempelvis avancerad medicinsk utrustning eller din mobiltelefon även om den förstör miljön? (sidan 91 eller 425)
 - e) Kan robotar ersätta mänskliga relationer? (sidan 96 eller 430)
3. Skriv under två minuter ner dina tankar om den frågeställning du har valt.
4. Sätt dig tillsammans med andra som har valt samma fråga som du. Dela era reflektioner med varandra.
5. Dra lott om vem som ska börja och läs den som är först ut i lugn och ro läsa upp sina reflektioner kring första frågan. Ingen får kommentera i det här läget.
6. Den som sitter till vänster om personen som läste, ger sin återkoppling på det under max en minut. Återkopplingen kan vara att ställa frågor om personens reflektion eller kommentera vad man tänker om reflektionen.

Förslag på inledningar:

 - ◆ Det var klokt tycker jag eftersom...
 - ◆ Jag håller inte med, därför att...
 - ◆ Jag undrar vad du menar när du säger...
 - ◆ Kan du förklara hur du kom fram till...
 - ◆ Jag vill gärna höra mer om vad du...
7. Sedan gårturen att kommentera vidare till nästa gruppmedlem som också har en minut på sig.
8. När alla har kommenterat, får den av er som inledde med att läsa ytterligare en minut

Arbeta med kapitlet

Exempel 3: Uppgift i SOL NOVA Geografi 9

Kapitel 4 - Städer i förändring

- 1 Allmänt om kapitlet
- 2 Målet och syftet med kapitlet
- 3 Introduktion till kapitlet
- 4 **Arbeta med kapitlet**
- 5 Examinationsuppgift

- A) Är städer intressanta att studera?
- B) Städer genom tiderna
- C) Hållbara städer
- D) Begrepp

Pdf med
elevblad
för utskrift

KAP 4 STÄDER I FÖRÄNDRING

SOL NOVA

GEOGRAFI 9

Elevblad 1

A. Är städer intressanta att studera?

Arbetet i den här övningen görs i tre steg. Först ska du på egen hand svara på frågan: Är städer intressanta att studera? Därefter ska du tillsammans med din grupp läsa och sätta dig in i avsnittet i läroboken som har den frågeställningen som rubrik. Avslutningsvis går ni i gruppen tillsammans tillbaka till ursprungsfrågan för att komplettera era svar.

Gör så här:

1. Fundera individuellt över svaret på frågan: Är städer intressanta att studera? Varför eller varför inte? Anteckna ditt svar och förklara hur du tänker.
2. Läs upp era svar för varandra i gruppen.
3. Läs sidorna 94–99 eller 404–409 i läroboken gemensamt i gruppen. När ni läser tillsammans har ni möjlighet att ställa frågor om ni undrar över något. Anteckna gärna eftersom det hjälper er att befästa kunskaperna bättre.
4. Svara på frågorna:
 - a) Vad var orsaken till att människor började flytta in i städer?
 - b) Vilka blev konsekvenserna av att människor flyttade in i städer?
 - c) Skriv en lista över vilka naturgeografiska faktorer som gjorde att städer uppstod.
 - d) Skriv en lista över vilka mänskliga behov samhället behövde lösa när städer växte fram. Komplettera lisan med de mänskliga behov samhället behöver lösa i dagens växande städer?
5. Gå tillbaka till era svar på frågan "Är städer intressanta att studera?" i första uppgiften. Nu när du har fått mer kunskap om städer och hur man kan studera dem, vill du komplettera eller lägga till något i ditt svar?

Avsluta kapitlet

Exempel på examinationsuppgifter

KAP 2 DEN RÖRLIGA MÄNNISKAN

SOL NOVA

GEOGRAFI 9

Elevblad 1

Examinationsuppgift

När du svarar på frågorna ska du använda de centrala begrepp som är markerade i frågan. För att utveckla dina svar kan du ta hjälp av sambandsorden. Svara på ett separat papper eller en digital enhet.

- Förklara så utförligt som möjligt vad begreppet **migration** innebär. Använd följande begrepp i ditt svar: *Intern migration, internationell migration, emigration, immigration, flyktingar*.
- Ge exempel på både **pull-** och **push-faktorer** som kan påverka människors beslut att flytta från en plats till en annan.
 - Förklara varför dessa faktorer kan vara avgörande för människors migrationsbeslut.
 - Ge konkreta exempel som illustrerar dessa faktorer.
- Vilka är de fyra stora migrationsvägarna?
 - När – under vilka historiska perioder – pågick de st
 - Välj en av migrationsvägarna och beskriv den utför
- Beskriv hur migrationen ser ut idag. Vilka **push-faktor** dagens migration?
- Beskriv vilka konsekvenser människors migration kan samhälle? Använd dig av följande begrepp när du förklarar *segregation* och *integration*.
- Vad tror du kan göra att människor flyttar mer i framtiden? Följ med i ditt resonemang: *klimatförändringar, nya upptäck*

Lista på sambandsord:

Redogör och beskriv förlopp	Först, sedan, s därefter, slutlig
Jämföra	Jämför med, e en skillnad är,
Resonera och granska	Å ena sidan, å är, för det först lika viktigt
Ge exempel	Som, till exem orsak är, bakgr
Diskutera orsaker	Därför, på gru är, bakgrunde
Diskutera konsekvenser	En konsekven som en följd a

Pdfer för utskrift

KAP 5 EUROPEÉRNA ERÖVRAR VÄRLDEN

SOL NOVA

HISTORIA 8

Elevblad 1 (2)

Examinationsuppgift

För att svara på dessa frågor behöver du ta hjälp av centrala begrepp (markerade i frågan) och sambandsord (finns förslag nedan) när du utvecklar dina svar på ett separat papper eller dator.

- Upptäcktsresorna på 1400–1500-talen förvandlades sig under 1800-talet till något annat. Hur förändrades koloniseringen under nya tiden? Förklara genom att använda följande begrepp: *Handelsstationer, Revolutionskrigen 1792–1815, Nationella självständighetsrörelser och avskaffandet av slaveriet*.
- Till skillnad från övriga europeiska länder utökande två länder sina koloniala områden under 1815–1870.
 - Vilka var dessa länder?
 - Hur såg deras erövring ut?
- Under perioden 1880–1914 skaffade européerna återigen kolonier i en omfattning som saknar motstycke i historien. Dessutom valde länderna ett nytt sätt att kolonisera områden. Beskriv hur denna förändring såg ut. Använd dessa begrepp när du förklarar: *Handelskompanier, nationella frihetsrörelser, brittiska imperiet*.
- Imperialism
 - Vilka var orsakerna till att europeiska länder koloniserade andra kontinenter och lade grunden för imperialismen?
 - Nämn den eller de orsaker till imperialismens framväxt som du anser är den/ de **viktigaste**? Motivera ditt svar.
- Afrika, Asien och Oceanien koloniserades på olika sätt. Välj två av kontinenterna och jämför deras kolonisering.
- Vilka konsekvenser fick imperialismen och kolonialismen? Använd några av följande begrepp när du förklarar: *Industriella revolutionen, råvaror, marknad, nationalism, försvarsmöjligheter, civilisera, rasism och mission*.

Avsluta kapitlet

Exempel på examinationsuppgifter

KAP 3 SVERIGES STATSSKICK

SAMHÄLLE 8

Elevblad sid 1 (2)

Examinationsuppgift

När du svarar på dessa frågor behöver du ta hjälp av centrala begrepp (markerade i frågan) och sambandsord (finns förslag nedan) när du utvecklar sina svar på ett separat papper eller dator.

1. Vilka är våra **fyra** grundlagar?
2. Välj **två** av grundlagarna och förklara mer utförligt vad de innehåller.
3. Vad krävs för att **ändra en grundlag**? Använd följande begrepp när du förklarar: *Riksdagsval, mänskliga rättigheter och skydd för demokratin.*
Ta hjälp av sambandsorden i tabellen nedan för att utveckla dina resonemang.

4. Hur går allmänna **val** till i Sverige? Använd följande ord och begrepp när du förklarar: *fyra val, beslutande församling, röstberättigande, röstlängd, vallokal, valsedlar, förtidsrösta, öppen rösträkning, mandat, fyraprocent, fasta mandat.*
Använd några av sambandsorden i tabellen nedan för att utveckla dina resonemang.

5. Varför tror du att vi i Sverige valt en **representativ demokrati**? Förklara så utvecklat som möjligt. Använd några av samband nedan för att utveckla dina resonemang.

6. Vad är **parlamentarism** och hur fungerar den i Sverige?
Använd några av sambandsorden i tabellen nedan för att utveckla dina resonemang.

7. Vilka är **riksdagens** uppgifter?
Använd några av sambandsorden i tabellen nedan för att utveckla dina resonemang.

8. Vilka är **regeringens** uppgifter?
Använd några av sambandsorden i tabellen nedan för att utveckla dina resonemang.

9. Det finns flera sätt att bilda en regering.
 - a) Skriv och förklara hur **två** av dessa regeringsformer fungerar: *majoritetsregering, minoritetsregering, enpartiregering, koalitionsregering, samlingsregering.*
 - b) Förklara för- och nackdelar med dessa regeringsformer so

KAP 1 VAD ÄR LIVSFRÅGOR?

RELIGION 9

Elevblad 1

Examinationsuppgift

När du svarar på frågorna kan du använda de centrala begreppen som är markerade i frågan. För att utveckla dina svar kan du ta hjälp av sambandsorden.

1. Förklara vad livsfrågor är och varför de är en viktig del i ämnet religion.
2. Ge exempel på några vanliga livsfrågor och hur några religioner kan ge svar på dem.
3. En fråga som nästan alla människor någon gång funderar kring är vad det innebär att vara människa. Hur kan man resonera kring den frågan? Ta hjälp av exempel för att visa hur du tänker.
4. Vad är meningen med livet? Skriv ner minst tre olika perspektiv på frågan och använd exempel för att visa hur du tänker.
5. Vad skulle du svara på frågan –Vem är du? Ta hjälp av begrepp som etik, moral, identitet och tankar om en mänsklig själ när du svarar.
6. Samtal eller diskussion
 - a) Vad skiljer ett samtal från en diskussion?
 - b) Förklara vilka fördelar och insikter ett samtal kan ge.

Lista på sambandsord:

Redogör och beskriv förlopp	Först, sedan, så småningom, tidigare, samtidigt, därefter, slutligen
Jämföra	Jämför med, en likhet är, på samma sätt, en skillnad är, däremot, ändå, tvärtemot, men
Resonera och granska	Å ena sidan, å andra sidan, en fördel, en nackdel är, för det första, för det andra, även, dessutom, lika viktigt
Ge exempel	Som, till exempel, ett exempel på X är, en annan orsak är, bakgrunden till, en förklaring till, alltså
Diskutera orsaker	Därför, på grund av, en orsak är, en annan orsak är, bakgrunden till, en förklaring till, alltså
Diskutera konsekvenser	En konsekvens blev, en annan konsekvens blev, som en följd av, vilket ledde till